

УДК 342.951

О. І. Миколенко, докт. юрид. наук, професор, завідувач кафедри
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра адміністративного та господарського права
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ

В статті визначені етапи історичного розвитку наукової думки щодо процесуальної форми в адміністративному судочинстві, акцентується увага на тому, що поняття «процесуальна форма» ще не має в юридичній науці чіткого змістовного наповнення, а запропоновані в спеціальній літературі формулювання підміняють собою зміст інших правових явищ. Пропонується авторське визначення категорії «процесуальна форма» в сучасній доктрині адміністративного права і процесу.

Ключові слова: адміністративне судочинство, процесуальна форма, адміністративний процес, структура адміністративного процесу.

Постановка проблеми. Якість і ефективність норм Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) повинна бути забезпечена не тільки аналізом практики, а й ґрунтовними теоретичними напрацюваннями представників науки адміністративного права і процесу. В цьому сенсі особливої актуальності набуває дослідження процесуальної форми, яка довгий час ігнорувалася представниками науки адміністративного права і процесу та лише сьогодні її зміст починають розкривати в межах науково-дослідних праць, які присвячені адміністративному судочинству.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процесуальна форма як категорія юридичної науки досліджувалася в працях В. Б. Авер'янова, І. П. Голосніченка, О. В. Кузьменко, Ю. С. Педька, В. М. Протасова, В. С. Стефанюка, М. М. Тищенко та ін. Але в наукових працях в основному представлена дискусія щодо змісту поняття «процесуальна форма» і менше уваги приділяється питанням правового закріплення процесуальних форм в межах юридичних процесів, серед яких особливе місце займає і адміністративне судочинство.

Метою написання статті є визначення етапів історичного розвитку наукової думки щодо процесуальної форми в адміністративному судочинстві, а також визначення даної категорії в сучасній доктрині адміністративного права і процесу.

Виклад основного матеріалу. Фахівців у сфері адміністративного процесу та адміністративного судочинства можна поділити на дві категорії. Перші вважають, що на ефективність правозастосовної діяльності адміністративних судів, на якість правотворчої діяльності Верховної Ради України щодо підстав та порядку адміністративного судочинства, а також на подальший розвиток науки адміністративного права і процесу впливає передусім аналіз практичного досвіду правосуддя в адміністративних судах (практикуючі юристи). Другі переконані в тому, що багатьох помилок в правотворчій і правозастосовній діяльності можна уникнути завдяки реалізації в межах науки адміністративного права і процесу прогностичної функції (представники теорії адміністративного процесу). Прогностична функція науки адміністративного права і процесу являє собою передбачення напрямів вдосконалення діяльності органів публічного адміністрування та прогнозування змін в адміністративно-правовому регулюванні, які сприятимуть вирішенню існуючих теоретичних проблем, розв'язанню питань в правозастосовній сфері, а також сприятимуть систематизації суперечливих знань про адміністративне право як галузь права [1, с. 136-139]. Тому представники другої групи фахівців у сфері адміністративного процесу та адміністративного судочинства вважають, що недоліки адміністративного процесуального регулювання і ймовірні негативні наслідки реалізації норм КАСУ можна було б передбачити вже на етапі підготовки цього кодифікованого нормативно-правового акту.

І перший, і другий підходи є помилковими, бо один повністю ігнорує значення науки для розвитку національного законодавства, а інший розглядає практику як щось другорядне і похідне від науки, тобто практика взагалі позбавлена самостійного значення для розвитку адміністративної юстиції в Україні. На практиці, і особливо при розробці нових адміністративних процесуальних норм, повинні одночасно враховуватись теоретичні напрацювання науки адміністративного права і процесу та аналіз практики діяльності адміністративних судів.

Переконані, що при розробці КАСУ, який був прийнятий в 2005 році, була проігнорвана і не реалізована прогностична функція науки адміністративного права і процесу. Це призвело до того, що на протязі 2005 року (тобто в рік прийняття нормативно-правового акту) в КАСУ було внесено суттєві зміни трьома Законами України [2; 3; 4]. Якщо ж брати весь період дії норм КАСУ (приблизно дванадцять років), то до його змісту періодично вносились чисельні зміни, які містились в більш як восьмидесяти нормативно-правових актах (лише невелика частина із них пов'язана з реформою судоустрою в Україні). Це яскравий приклад того, що в Україні при правовому регулюванні адміністративного судочинства керуються виключно поверхневим аналізом практики і ігнорують науку адміністративного права і процесу як засіб уникнення передбачуваних і очевидних проблем, які можуть виникнути при прийнятті і реалізації тих чи інших адміністративно-процесуальних норм. Такий підхід суб'єкта правотворчої діяльності можна назвати «методом тикун». Особливість цього способу правового регулювання полягає в тому, що:

1) спочатку вносяться зміни в КАСУ, при цьому суб'єкт законодавчої ініціативи навіть уяви не має про те, які наслідки будуть мати на практиці внесені зміни (з певних причин він не здатний їх передбачувати – небажання займатися складною аналітичною і творчою діяльністю, низький рівень професійності, відсутність аналітичного мислення тощо);

2) потім відслідковуються негативні і позитивні наслідки внесених в КАСУ змін;

3) якщо є негативні наслідки внесених в КАСУ змін, то пропонуються нові зміни, які, на думку суб'єкта законодавчої ініціативи, можуть усунути вже існуючі негативні наслідки.

Далі алгоритм повторюється, якщо нові зміни в КАСУ теж мали негативні наслідки на практиці. І так до безкінечності.

Якість і ефективність норм КАСУ повинна бути забезпечена не тільки аналізом практики, а й ґрунтовними теоретичними напрацюваннями представників науки адміністративного права і процесу.

Саме в цьому аспекті хочемо звернути увагу на категорію «процесуальна форма», яка довгий час ігнорувалася представниками науки адміністративного права і процесу та лише сьогодні її зміст починають розкривати в межах науково-дослідних праць, які присвячені адміністративному судочинству.

В історії розвитку наукової думки про процесуальну форму можна виділити наступні періоди:

1) період з середини 70-х років ХХ століття по 1996 рік – про процесуальну форму в наукових працях все частіше згадують при характеристиці адміністративно-юрисдикційних проваджень і діяльності органів державного управління. При цьому процесуальна форма розглядається як одне з основних понять юридичного процесу чи як особлива «наукова юридична конструкція» (В. М. Горшеньов, Ю. І. Мельников, П. Є. Недбайло і ін.) [5, с. 71-84; 6, с. 135-172];

2) період з 1997 по 2005 роки – переважна більшість праць з питань адміністративного права і процесу була присвячена обґрунтуванню необхідності створення в Україні адміністративної юстиції та визначенню переліку тих справ, які адміністративні суди повинні були розглядати після їх створення (Ю. В. Георгієвський, Ю. С. Педько, О.І. Шостенко і ін.) [7; 8; 9]. Окремо слід виділити працю В. Г. Перепелюка, який в навчальному посібнику, присвяченому загальним питанням адміністративного процесу, запропонував своє бачення змісту та структурних елементів процесуальної форми [10, с. 14-27];

3) період з 2006 по 2010 роки – процесуальна форма як категорія адміністративного права і процесу не досліджувалася, а вся науково-дослідна діяльність проводилася за дво-

ма напрямами: *перший* був зосереджений на розкритті змісту поняття «адміністративний процес» та його співвідношенні з поняттям «адміністративна процедура» (А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда і ін.) [11; 12; 13], а *другий*, уникаючи ґрунтовних теоретичних розробок, в основному характеризував специфіку практичної діяльності адміністративних судів та практичні аспекти адміністративного процесуального регулювання адміністративного судочинства (О. В. Анпілогов, К. О. Клименко, А. О. Неугодніков і ін.) [14; 15; 16];

4) період з 2011 року по сьогодні – серед науково-дослідних праць з проблем адміністративного судочинства з'явилися роботи з високим рівнем теоретичного обґрунтування, наприклад, присвячені принципам адміністративного судочинства, судовому розсуду в адміністративному судочинстві, примусу та примусовим заходам в межах адміністративного судочинства, інституту доказування в адміністративному судочинстві тощо (С. А. Бондарчук, О. І. Сеньків, О. Р. Трещова і ін.) [17; 18; 19]. Серед таких робіт, з'явилися і перші праці, які почали використовувати термін «процесуальна форма» та розкривати його зміст з урахуванням специфіки адміністративного судочинства (наприклад, І. М. Завальнюк, О. І. Миколенко і Ю. Л. Шеренін) [20; 21; 22]. Але слід відзначити, що єдиний підхід в межах теорії адміністративного процесу так і не був сформований щодо поняття «процесуальна форма в адміністративному судочинстві».

У зв'язку з цим, розглянемо сучасні підходи до поняття і структури процесуальної форми в адміністративному судочинстві.

В юридичній літературі «процесуальна форма» характеризується як одне з основних понять юридичного процесу і визначається наступним чином [23, с. 182-187]:

а) процесуальна форма це точно регламентований законом порядок здійснення процесуальної діяльності. Запропоноване визначення потребує уточнення двох понять «порядок» та «процесуальна діяльність». Термін «порядок» має різноманітне смислове навантаження, але всі існуючі визначення свідчать про те, що цим словом позначаються статичні явища в нашому житті. Наприклад, «порядок» визначають: як чистоту, лад; як звичне або правильне розташування чого-небудь; стан, коли все виконується за певними правилами; державний устрій чи суспільний лад; модель, за якою здійснюються певні дії [24, с. 705]. Процесуальна діяльність теж визначається по-різному в юридичній літературі, але всі ці визначення об'єднує одна ознака – така діяльність здійснюється виключно державними органами (їх посадовими особами), які ведуть процес (наприклад, органи досудового розслідування в кримінальному процесі, адміністративний суд в адміністративному процесі тощо). Таким чином, поняття «процесуальна діяльність» не охоплює собою ті процесуальні дії, що здійснюються, наприклад, в межах адміністративного судочинства учасниками процесу (позивачем, відповідачем, третіми особами, представниками, свідком, експертом, спеціалістом та ін.). Тому не заперечуючи проти вживання у визначенні процесуальної форми терміну «порядок», вважаємо методологічно невірним використання у цьому визначенні терміну «процесуальна діяльність»;

б) процесуальна форма це закріплена процесуальним правом структура всього процесу і окремих його стадій, а також встановлені умови, послідовність і порядок здійснення процесуальних дій. У цьому визначенні, на нашу думку, необґрунтовано вживається поняття «структура процесу», адже воно, як і поняття «склад правопорушення», вже набуло свого специфічного змісту в юридичній науці. Ці поняття не закріплюються нормами права, їх зміст розкривається шляхом тлумачення відповідних правових норм. До того ж структура юридичного процесу являє собою дещо незмінну сукупність елементів – проваджень, стадій, етапів та процесуальних дій, тоді як порядок (алгоритм, конструкція) здійснення, наприклад, окремих етапів адміністративного судочинства може змінюватись за вимогами законодавства. Тому переконані, що при характеристиці процесуальної форми, акцент слід робити не на елементах структури процесу, що є результатом наукового абстрагування, а на зовнішніх проявах послідовної діяльності суб'єктів юридичного процесу;

в) процесуальна форма це встановлений законом порядок та умови здійснення окремих процесуальних дій і всієї їх сукупності та офіційне закріплення їх ходу та результатів. На

відміну від попереднього, дане визначення акцентує увагу на офіційному закріпленні результатів процесуальних дій. Це питання, на нашу думку, є цікавим в юридичній літературі, адже, наприклад, ухвалення рішення за позовною заявою (ст. ст. 169-171 КАСУ) в одних випадках розглядається вченими як процесуальна дія, а в інших як офіційне закріплення результату процесуальних дій. Оформлення будь-якого процесуального документу завжди є сукупністю процесуальних дій і відповідно можна говорити про певний процесуальний порядок складання і оформлення документу. Але кожен процесуальний документ може виступати і в якості результату більш узагальненого процесуального порядку. Наприклад, в адміністративному судочинстві рішення за позовною заявою (ст.ст. 169-171 КАСУ) є результатом такої стадії адміністративного судочинства як відкриття провадження у справі, а процесуальні дії, що пов'язані з оформленням рішення за позовною заявою (відкриття провадження в адміністративній справі, залишення позовної заяви без руху, відмова у відкритті провадження в адміністративній справі) є не що інше як процесуальний порядок оформлення рішення за позовною заявою. Тобто поняття «оформлення процесуального документу» може мати одночасно два змісти: динамічний – як сукупність послідовних процесуальних дій щодо оформлення документу, та статичний – як результат певних процесуальних дій, коли складений документ відповідає вимогам щодо його оформлення та змісту;

г) процесуальна форма це процесуальна процедура. Тобто поняття «процесуальна форма» і «процесуальна процедура» в даному випадку виступають як тотожні поняття. Схожу концепцію висловлює в своїх публікаціях О. В. Кузьменко, яка при порівнянні таких понять як «адміністративний процес» та «адміністративна процедура» наголошує на тому, що адміністративний процес завжди пов'язаний з динамікою, тоді як адміністративна процедура – із статичними явищами в адміністративному процесі. Процес, на думку О. В. Кузьменко, – це динамічна діяльність, а процедура – його статичний, нерухомий елемент (наприклад, стадії чи етапи процесу) [12, с. 203-222]. З цим визначенням важко погодитись, адже поняття «адміністративна процедура», як і поняття «адміністративний процес», є поняттями динамічними, тоді як поняття «процесуальна форма» свідчить про наявність статичних явищ в адміністративному процесі;

г) процесуальна форма це вчорашній день теорії юридичного процесу. Наприклад, В. М. Протасов вважає, що використання даної категорії у всеохоплюючому значенні в якійсь мірі було виправдано в ті часи, коли ще не виникало питань про розробку загальних для всіх процесуальних галузей закономірностей, про процесуально-правовий механізм і його елементи. При сучасному рівні розвитку категоріального апарату загально-правової процесуальної теорії поняття «процесуальна форма», зазначає В. М. Протасов, може використовуватись лише для того, щоб підкреслити загальне призначення юридичного процесу як засобу (форми) реалізації інших, матеріально-правових відносин [25, с. 141-142].

З висновками В. М. Протасова можна погодитись лише частково. Дійсно категорії «форма» і «зміст» не розраховані на детальний аналіз складних системних правових явищ, до яких відноситься і юридичний процес. Вони можуть лише відобразити досить узагальнені зв'язки між окремими елементами певної правової структури чи системи. Але розгляд, якогось конкретного юридичного процесу, наприклад, адміністративного судочинства, з одного боку, як явища динамічного (дії суб'єктів і учасників провадження), а, з другого боку, як явища статичного (процесуальна форма), дає можливість виявити такі його властивості, які при однобокому дослідженні упускаються та губляться.

Розвиток науки адміністративного права і процесу вплинув на появу нових цікавих думок щодо змісту адміністративно-процесуальної форми [10, с. 61; 23, с. 182-189; 26, с. 23].

Наприклад, В. Г. Перепелюк визначає три елементи, що характеризують зміст процесуальної форми адміністративного розгляду: 1) порядок його ведення; 2) методи адміністративного розгляду; 3) форми (актів) прояву [10, с. 14]. Проаналізуємо задекларовану вченим позицію.

Адміністративний процес це завжди врегульована адміністративними процесуальними нормами послідовність дій суб'єктів правозастосовної діяльності. Зміст такої діяльності проявляється у послідовних діях суб'єктів процесу задля досягнення певної мети,

а зовнішній вираз така діяльність набуває у процесуальному порядку, тобто алгоритмі, за яким слід здійснювати послідовні дії. Така послідовна діяльність має різні зовнішні прояви (форми). Наприклад, діяльність щодо розгляду скарг на дії державних органів (посадових осіб) може здійснюватись згідно з чинним законодавством у судовій чи адміністративній формі. Перша характеризується судовим порядком розгляду, а друга – розглядом в адміністративних органах. Характеризуючи, наприклад, адміністративне судочинство можна говорити про існування двох його процесуальних форм: 1) провадження в спрощеній формі, коли чинне законодавство передбачає спрощення процесуальних дій суб'єктів процесу (наприклад, скорочене провадження), та 2) провадження в звичайній формі, коли процесуальні дії відбуваються за загальними правилами адміністративного судочинства. Тому, погоджуючись з позицією В. Г. Перепелюка, вважаємо, що перший елемент процесуальної форми слід назвати «порядок діяльності суб'єктів процесу» чи «порядок ведення процесу».

Даний елемент адміністративної процесуальної форми дозволяє проводити різницю, по-перше, між процесуальною діяльністю в судах та іншою схожою діяльністю в органах публічної адміністрації (судовий порядок та адміністративний порядок розгляду скарг), по-друге, між різними видами юридичного процесу (порядок розгляду публічних спорів в межах адміністративного судочинства та в межах конституційного судочинства), по-третє, між різними провадженнями в межах одного юридичного процесу (наприклад, перегляд справ в порядку апеляції та перегляд справ в порядку касації), і, по-четверте, між різними видами одного і того ж провадження, що різняться між собою послідовністю (порядком) процесуальної діяльності (звичайне та спрощене провадження в адміністративному судочинстві).

Другим елементом адміністративно-процесуальної форми В. Г. Перепелюк називає метод адміністративного розгляду, який проявляється у способах волевиявлення зацікавлених осіб стосовно змісту рішення, процесуальних дій, спрямованих на досягнення локальної мети і розв'язання більш чи менш виокремленого в рамках адміністративного процесу завдання [10, с. 17]. Не заперечуючи проти використання в даному випадку терміну «метод діяльності», хочемо все таки акцентувати увагу на тому, що зв'язки між суб'єктами і учасниками процесу теж мають свої зовнішні прояви. Найбільш чітко вони виражені на стадіях і етапах процесу. Наприклад, зміст ст. 12 КАСУ дає можливість говорити про те, що розгляд адміністративної справи може відбуватися у двох формах – у порядку загального або спрощеного позовного провадження. Тому вважаємо, що другим елементом адміністративної процесуальної форми є зовнішньо виражений прояв зв'язків між суб'єктами і учасниками процесу на його певних стадіях і етапах.

Третім елементом змісту адміністративно-процесуальної форми, на думку В. Г. Перепелюка, є форма прояву дій (актів) учасників адміністративного процесу та його організатора. Вимоги до такого прояву полягають у переліку обов'язкових реквізитів письмових актів і в системі умов вчинення усних актів [10, с. 18]. Особливість адміністративного процесу, як і будь-якого іншого юридичного процесу, є те, що він складається не тільки з дій суб'єктів, які безпосередньо ведуть процес, а й з актів поведінки інших учасників процесу. Такі дії мають свій зовнішній вираз (форму). На прикладі адміністративного судочинства видно, що зовнішній вираз (форму) має не тільки діяльність суб'єктів адміністративного процесу (форма та вимоги до змісту судового рішення за результатами підготовчого провадження – ст. 183 КАСУ; форма та вимоги до змісту постанови суду – ст.ст. 241, 246 КАСУ тощо), а також акти поведінки інших учасників процесу (форма та зміст адміністративного позову – ст.ст. 160 КАСУ, форма та зміст висновку експерта у галузі права – ст. 112 КАСУ тощо).

Перспективи вдосконалення адміністративного судочинства в Україні тісно пов'язані з перспективами вдосконалення його процесуальної форми. В цьому аспекті, хочемо звернути увагу на науково-дослідну роботу І. В. Завальнюка «Спрощене провадження в адміністративному судочинстві», в якій автор на високому теоретичному рівні:

- по-перше, досліджує і оцінює збалансованість і формалізм сучасного судового провадження та економічність адміністративного процесу шляхом аналізу положень теорії процесуальної економії, завдань і принципів адміністративного судочинства;
- по-друге, один із перших, звертає увагу на особливості прояву процесуальної форми в межах адміністративного судочинства та пропонує цілісну концепцію спрощеного провадження як специфічної процесуальної форми адміністративного судочинства;
- по-третє, впроваджує в науку адміністративного права нову термінологію (мова йде про термін «спрощене провадження»), обґрунтовує доцільність використання цього терміну в чинному адміністративно-процесуальному законодавстві, а також аргументує перелік обов'язкових умов і підстав щодо випадків застосування спрощеного провадження в адміністративному судочинстві [20].

Висновки. На підставі викладеного можна зробити наступні висновки.

Аналіз думок вчених з приводу поняття «процесуальна форма» показує, що:

- по-перше, це поняття не має в юридичній науці чіткого змістовного визначення, а запропоновані в спеціальній літературі формулювання підміняють собою зміст інших правових явищ (наприклад, правових процедур, процесуальних норм тощо);
- по-друге, розвиток загальної теорії юридичного процесу та науки адміністративного права і процесу потребують уточнення змісту поняття «процесуальна форма» таким чином, щоб воно не збігалось зі змістом інших правових явищ та зайняло своє достойне місце в категоріальному апараті адміністративного права і процесу.

Пропонуються адміністративну процесуальну форму визначати як встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок (стан, лад), в межах якого здійснюється послідовна діяльність суб'єктів адміністративного процесу та дії інших його учасників. До елементів змісту адміністративної процесуальної форми слід відносити: 1) порядок ведення адміністративного процесу; 2) форму зв'язків, що виникають між суб'єктами і учасниками адміністративного процесу на його певних стадіях і етапах; 3) форму прояву окремих дій (актів) суб'єктів та учасників адміністративного процесу.

Подальші дослідження процесуальної форми адміністративного судочинства будуть сприяти: впровадженню додаткових гарантій права особи на справедливий суд; оптимізації діяльності адміністративного суду та усіх учасників адміністративного судочинства на всіх його стадіях та в усіх інстанціях; загальному прискоренню розгляду і вирішенню справ в межах адміністративного судочинства.

Список літератури

1. Миколенко О. М. Прогностична функція науки адміністративного права [Текст] / О. М. Миколенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія: Юриспруденція. – Випуск 10-1 Том. 1. – 2014. – С. 136-139.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України [Текст] : Закон України від 08.09.2005 № 2875-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – Ст. 562.
3. Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України [Текст]: Закон України від 06.10.2005 № 2953-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 16.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння реалізації виборчих прав громадянами, забезпечення свободи політичних дебатів, неупередженого ставлення засобів масової інформації до кандидатів у депутати, партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу [Текст] : Закон України від 17.11.2005 № 3099-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – Ст. 566.
5. Теория юридического процесса : монография / В. М. Горшенев, В. Г. Крупин, Ю. И. Мельников, И. М. Погребной [и др.] ; под общ. ред. проф. В. М. Горшенева. – Х. : Вища школа, 1985. – 192 с.
6. Юридическая процессуальная форма. Теория и практика / Н. В. Виртук, В. М. Горшенев, Т. Н. Добровольская, И. А. Иконицкая [и др.] ; под ред. В. М. Горшенева, П. Е. Недбайло. – М. : Юрид. лит., 1976. – 279 с.
7. Георгієвський Ю. В. Адміністративна юстиція [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Ю. В. Георгієвський ; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2003 – 173 с.
8. Педько Ю. С. Становлення адміністративної юстиції в Україні [Текст] : монографія / Ю. С. Педько. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 208 с.
9. Шостенко О. І. Особливості запровадження адміністративної юстиції в Україні в контексті світової адміністративної теорії та практики [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – теорія управління, ад-

- міністративне право і процес; фінансове право, інформаційне право / О. І. Шостенко; Національна академія внутрішніх справ України. – Київ, 2004. – 188 с.
- 10 Перепелюк В. Г. Адміністративний процес. Загальна частина [Текст]: навчальний посібник / В. Г. Перепелюк. – Чернівці: Рута, 2003. – 367 с.
  - 11 Комзюк А. Т. Адміністративний процес України: навчальний посібник [Текст] / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К.: Прецедент, 2007. – 531 с.
  - 12 Кузьменко О. В. Адміністративний процес у парадигмі права [Текст]: дис. ...доктора юрид. наук: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. В. Кузьменко; Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2006. – 401 с.
  - 13 Основи адміністративного судочинства та адміністративного права [Текст]: навчальний посібник / В. Б. Авер'янов, Н. В. Александрова, О. А. Банчук, І. Б. Коліушко [та ін.]; за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. – К.: Старий світ, 2006. – 576 с.
  - 14 Анпілогов О. В. Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав та свобод громадянина [Текст]: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. В. Анпілогов; Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2008. – 179 с.
  - 15 Клименко К. О. Правозастосування в судовому адміністративному процесі України [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / К. О. Клименко; Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь, 2008. – 194 с.
  - 16 Неугодніков А. О. Правовой статус адміністративного суду в Україні: адміністративно-правовий аспект [Текст]: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / А. О. Неугодніков; Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2006. – 166 с.
  - 17 Бондарчук С. А. Принципи адміністративного судочинства України [Текст]: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С. А. Бондарчук; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2011. – 206 с.
  - 18 Сеньків О. І. Судовий розсуд в адміністративному судочинстві [Текст]: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. І. Сеньків; Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь, 2012. – 181 с.
  - 19 Трещова О. Р. Державний примус в адміністративному судочинстві України [Текст]: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. Р. Трещова; Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Харків, 2012. – 191 с.
  - 20 Завальнюк І. М. Спрощене провадження в адміністративному судочинстві [Текст]: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / І. М. Завальнюк; Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2017. – 274 с.
  - 21 Миколенко О. І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України [Текст]: дис. ...доктора юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. І. Миколенко; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2011. – 444 с.
  - 22 Шеренін Ю. Л. Процесуальні форми перегляду судових рішень адміністративними судами України [Текст]: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Ю. Л. Шеренін; Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2012. – 191 с.
  - 23 Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права [Текст]: монографія / О. І. Миколенко. – Х.: Бурун Книга, 2010. – 336 с.
  - 24 Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів [уклад. Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник]; за заг. ред. проф. В. В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. – 1008 с.
  - 25 Протасов В. Н. Основы общеправовой процессуальной теории [Текст] / В. Н. Протасов. – М.: Юридическая литература, 1991. – 144 с.
  - 26 Котюргин С. И. Понятие, принципы и формы административно-процессуальной деятельности милиции [Текст]. Лекция / С. И. Котюргин. – Томск: Научно-исследовательская и редакционно-издательская группа, 1973. – 73 с.

Стаття надійшла 20.03.2018 р.

А. И. Миколенко, докт. юрид. наук, профессор, заведующий кафедрой
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Кафедра административного и хозяйственного права
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ПРОЦЕССУАЛЬНАЯ ФОРМА В АДМИНИСТРАТИВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ И ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОТВОРЧЕСТВА В УКРАИНЕ

Резюме

В статье определены этапы исторического развития научной мысли о процессуальной форме в административном судопроизводстве, акцентируется внимание на том, что понятие «процессуальная форма» еще не имеет в юридической науке четкого содержания, а предложенные в специальной литературе формулировки подменяют собой содержание других правовых явлений. Предлагается авторское определение категории «процессуальная форма» в современной доктрине административного права и процесса.

Ключевые слова: административное судопроизводство, процессуальная форма, административный процесс, структура административного процесса.

O. I. Mykolenko, Doctor of Juridical Sciences, Professor
Odessa I. I. Mechnikov National University
Head the Department of Administrative and Commercial Law
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

PROCESSIONAL FORM IN ADMINISTRATIVE JUDICIAL PROBLEMS AND PROBLEMS OF LEGALITY IN UKRAINE

Summary

The article identifies the stages of the historical development of scientific thought regarding the procedural form in administrative legal proceedings, emphasizes the fact that the concept of «procedural form» does not yet have a clear content in the legal science, and the formulations proposed in the special literature substitute the content of other legal phenomena. Proposed author's definition of the category «procedural form» in the modern doctrine of administrative law and process.

Key words: administrative procedure, procedural form, administrative process, structure of the administrative process.